

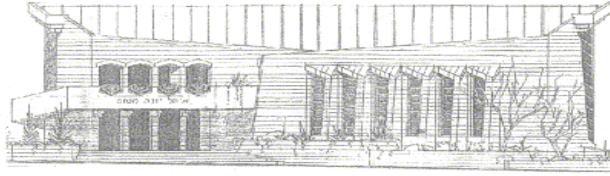
Ohel Yonah Menachem

Synagogue &
Community Center

Rabbi David Spektor

דוא"ל:

vaad@ohelyonah.com

אוהל יונה מנחם

בית כנסת
ומרכז קהילתי

הרב דוד ספקטור

אתר אינטרנט:

www.ohelyonah.com

דרשת פ' פנחס תשס"ט מאת הרב דוד אברהם ספקטור בנושא:

קנאות אליהו

שבת שלום. באביב תרפ"ד (1925) ביקר הרב אי"ה קוק בעמריקא ובכינוס רבנים שם נשאל על הנהגתו ביחס לפורקי עול. מדוע הרב, שמזרע הכהונה הוא, אינו אוהז במידת הקנאות של פנחס? מספר הרב זאב גולד (ניבי זהב עמ' שצז ואילך): "בראשונה ישב לו רבינו ועיניו זולגות דמעות על חרפת עם ציון. אחר-כך התאזר וקם להשיב את דבריו: 'שמעו נא רבותי, רבני המדינה... אהרן נאמר עליו: תזכר אמת היתה בפיך ונעלה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי רבים השיב מעון (מלאכי פרק ב, ו). ומסופר באבות דרבי נתן (פרק יב): 'כשהיה אהרן מהלך בדרך פגע באדם רשע ונתן לו שלום. למחר בקש אותו האיש לעבור עבירה אמר: אוי לי איך אשא עיני אחר כך ואראה את אהרן, בושתי הימנו שנתן לי שלום. ונמצא אותו האיש מונע עצמו מן העבירה. 'זאת דרכו של אהרן הכהן. הקנאות טובה רק כדבר יוצא מן הכלל. ההנהגה העיקרית היא דרך השלום. דוקא על ידי שיטה זו רבים השיב מעון. רבותי! מה פעלו הקנאים ליהדות בארצנו הקדושה, ומה פעלתי אני בדרך שלמדתי מאבותי ורבותי. מי השיב רבים מעון? אני או הם? ואתם השואפים ומתגעגעים לקנאה דתית, היש לכם הרשות לזה? האחיכם יצאו למלחמה ואתם תשבו פה, תשבו בגולה על סיר הבשר ותבקרו את אחיכם הבאים למלחמה להלחם עבור כבוד עמם וארצם. לו באתם אף אתם לארץ הקודש והייתם מעוררים את עם ה' שיעלו אף הם, שיבואו גם ישראל קדושים, שומרי מצוה וחובבי תורה, אז היינו אנחנו הרוב בארץ הקודש והיינו מקדשים ומטהרים את הארץ על ידי מעשים חיוביים. ובמקום זה אתם יושבים בגולה ומסתפקים בזה שאתם מבקרים מעשי אחרים אשר נחלצו מאת עם ה' ויבואו להקריב חלבם ודמם על מזבח הארץ... ואם תאמרו: הלא פנחס בן אלעזר קנאי היה, על זה יש תשובה: 'פנחס זה אליהו'. צאו וראו מה עשה אליהו הנביא ומה קרה לו... עד כאן חלק מדברי הרב קוק לרבני אמריקה. ונקח את עצתו ונתבונן קצת בפרשת פנחס וקנאותו לה' ובהפטרה המקורית של השבת על אליהו וקנאותו לה'. ומיד נשאלת השאלה למה קנאות פנחס נותנת לו קידום הנני נתן לו את ברייתו שלום וקנייתו לו ולזרעו אחריו בריית כהנת עולם... תחת אשר קנא לאלהיו ואילו קנאות אליהו גורמת לפיטוריו כנביא: לך שוב לדרךך מדברה דמשק ומשחת את אלישע בן שפט לנביא תחתיו. ועוד מוסיף לזה המדרש הגדול משפט חריף: "אמר לו הקב"ה אין ישראל יכולין לסבול קנאי כמודך." מה הבדל בין קנאות פנחס לקנאות אליהו? נראה שהתשובה היא שקנאות פנחס היא קנאות לאומית. אם יש נישואי-תערובת והתבוללות עם בנות מדין, בדור הבא אין עוד עם ישראל. לכן קנאות פנחס שבאה למנוע השמדה פיסית של עם ישראל היא חיובית. לעומת זה קנאות אליהו היא קנאות דתית. עם ישראל חי וקיים אלא עובד עבודה זרה. כשיש משבר רוחני בעם אין מרפאים אותו בקנאות דתית ולכן מוחלף אליהו בנביא אחר, באלישע.

אחרי שירדה אש מן השמים על הר הכרמל ונרא כל העם ונפלו על פניהם ויאמרו ה' הוא האלהים ה' הוא האלהים. אחרי התרוממות הרוח של העם ויאמר אליהו להם תפשו את נביאי הבעל ויורדו אליהו אל נחל קישון וישחטם שם. ועל קנאות דתית זו יש ביקורת במדרש: למה וישחטם, למה לא החזרת אותם בתשובה? אחר-כך אליהו ברח לדרום עד הר האלהים חרב (יט, ח), כיון שאיזבל רצתה להרוג אותו: מחר אשים את נפשך כפוש אחד מהם. (כאחד נביאי הבעל שהרגת בנחל קישון). ובהר חורב מדבר ה' עם אליהו: הנה דבר ה' אלי ויאמר לו מה לך פה אליהו? ויאמר קנא קנאתי לה' אלהי צבאות, כי עזבו בריתך בני ישראל את מזבחתיך הקסו ואת נביאיך הרגו בחרב ואנתר אני לבדי ויבקשו את נפשי לקחתה. אם-כן במצב כזה של שבר פנימי בעם ישראל, כאשר חלק גדול מהעם לא הולך בדרך התורה, מה המנהיג הרוחני אמור לעשות חוץ מללמד חובה על ישראל ולקטר על המצב כפי שעושה אליהו הנביא בכאב גדול. בסדר אליהו זוטא (פרק ח') מוצעת דרך חיובית: "היה לו לאלהיו לומר לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, בניך הם, בני אברהם יצחק ויעקב, שעשו רצונך בעולם ולא די שלא אמר כן אלא אמר קנא קנאתי... מה עשה הקב"ה המתין לו לאלהיו שלוש שעות, ועדיין הוא עומד בדבריו הראשונים (שמלמד חובה על ישראל ולא זכות) ואמר עוד פעם, שנית קנא קנאתי... באותה שעה אמר הקב"ה לאלהיו: לך שוב לדרךך מדברה דמשק ומשחת את אלישע בן שפט לנביא תחתיו. בעת משבר אין צורך בקנאות דתית אלא במנהיגות רוחנית שרואה את הזכות בכל אחד ומסוגלת להרים את העם. וכתשובת המשקל "אליהו יושב בכל מוצאי שבת קודש תחת עץ החיים וכותב זכויותיהם של ישראל" (מהרי"ל, עולת ראיה ב, ריא). לא קל הדבר, בפרט כשרואים על קירות בית הכנסת כאן כתובות גרפיטי של שנאה לדוס, ואין הכוונה לתוכנה של מיקרוסופט. עם כל החיוב של לימוד זכות ואהבת ישראל אמר הרב קוק שיש מקום לקנאות רק לארבעה דברים: 1. במקרה של חילול ה'. 2. במקום בזוי תלמיד חכם. 3. בהוצאת דיבת הארץ. 4. נגד העושים פירודים בכלל ישראל. פירודים בכלל ישראל כולל גם פירודים בתוך הציבור הדתי-הלאומי. בפרט בפתח 'בין המצרים' נקרא לקנאות למען אחדות כלל ישראל בבחינת 'האמת והשלום אהבו'.